

پژوهشکده علوم و معارف حدیث: ۱۵۴

www.ketab.ir

محمّدی ری شهری، محمّد، ۱۳۲۵ -
نهج الذکر. ترجمه فارسی / تالیف محمّد محمّدی ری شهری با همکاری رسول افقی؛ ترجمه حمیدرضا شیخی. - قم:
دار الحدیث، ۱۴۲۹ ق = ۱۳۸۶ -
ج. - (پژوهشکده علوم و معارف حدیث؛ ۱۵۴)
ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 302 - 8
ISBN : 978 - 964 - 493 - 303 - 5

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ج ۴. ص. ۵۷۷ - ۵۹۹؛ همچنین به صورت زیر نویس.
۱. ذکر - احادیث ۲. احادیث شیعه - قرن ۱۴. ۳. احادیث اهل سنت - قرن ۱۴. الف. افقی، رسول، ۱۳۲۵ -
نویسنده همکار. ب. شیخی، حمیدرضا، ۱۳۲۵ - ، ج. مترجم. د. عنوان.

۲۹۷/۲۱۸

BP ۱۴۱/۵/۵۷م۳۱۳۸۶

فهرست نویسی پیش از انتشار، توسط کتابخانه تخصصی حدیث / قم

نخج الذکر

فارسی-عربی

محمدی ای شری

جلد یکم

ترجمه
حمید رضاشانی

با همکاری
رسول انستقی

نهج الذکر همراه با ترجمه / ج ۱

محمد محتدی ری شهری

همکار: رسول آققی

مترجم: حمیدرضا شیخی

بازبین علمی: عبد الهادی مسعودی، محمد احسانی فر، حیدر مسجدی

بازبین ترجمه: محمد مرادی

بازبین نهایی: حیدر مسجدی، دکتر ناصر حکمت

مصدریاب احادیث: عبد الحسین کافی، محمود کریمیان، علی نجفی، سید مهدی حسینی، داوود آققی

اعراب‌گذار: رسول آققی

مقابله گر با مصادر: رعد بهبهانی، عبد الکریم مسجدی

مجری آماده‌سازی پیش از نشر: محمد باقر نجفی

سرپرستار فارسی: محمدهادی خالقی

ویراستار فارسی: محمد باقری‌زاده اشعری، سید محمد دلال موسوی،

مرتضی بهرامی خشنودی

سرپرستار عربی: حسنین دباغ

ویراستار عربی و شرح لغات: نیمان نصری، ماجد صیمری، عبد الکریم مسجدی

فهرست‌ساز: محمد ضیاء سلطانی، رعد بهبهانی

نمونه خوان فارسی: علینقی بکران، سید هاشم شهرستانی، محمود سیاسی، مصطفی اوجی،

محمد محمودی، مهدی جوهرچی

نمونه خوان عربی: عبد الکریم حلقی، حیدر وائلی

خوش‌نویس: حسن فرزندگان

حروفچین: حسین افخمیان، علی اصغر ذریاب

صفحه‌آرا: محمد ضیاء سلطانی

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: چهارم / ۱۳۹۳

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت دوره: ۹۰۰۰۰ تومان

سازمان چاپ و نشر

پوشگاه آرازان حدیث

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۲۳ / فاکس: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۷۱ /

ص.ب ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۴۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم،

مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۱۰ /

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب شرقی ۷) تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۵۲۸۶۲ -

<http://darolhadith.ir>

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 302 - 8

darolhadith.20@gmail.com

ISBN: 978 - 964 - 493 - 303 - 5

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است *

فهرست اجمالی

۷	پیش‌گفتار
	بخش یکم: یاد کردن و فراموش کردن خدا
۱۵	درآمد
۲۷	فصل یکم: تشویق به یاد کردن از خدا
۹۵	فصل دوم: ویژگی‌های یاد خدا
۱۰۹	فصل سوم: معنای یاد خدا
۱۲۱	فصل چهارم: اقسام یاد خدا
۱۳۵	فصل پنجم: عوامل یاد خدا
۱۴۳	فصل ششم: آفت‌های یاد خدا
۱۵۵	فصل هفتم: آداب یاد خدا
۱۷۱	فصل هشتم: مهم‌ترین اوقات یاد خدا
۲۱۳	فصل نهم: برکت‌های یاد خدا
۲۸۱	فصل دهم: زبان‌های فراموش کردن خدا

بخش دوم: بسمله (گفتن «بسم الله»)

- درآمد ۳۰۹
- فصل یکم: تفسیر «بسم الله الرحمن الرحيم» ۳۱۹
- فصل دوم: ویژگی های «بسم الله الرحمن الرحيم» ۳۳۷
- فصل سوم: جایگاه های ذکر «بسم الله» ۳۵۷
- فصل چهارم: آثار «بسم الله» ۳۹۳
- فصل پنجم: آداب «بسم الله» گفتن ۴۰۹

بخش سوم: تسبیح (گفتن «سبحان الله»)

- درآمد ۴۳۳
- فصل یکم: تفسیر تسبیح ۴۴۳
- فصل دوم: ویژگی های تسبیح ۴۵۱
- فصل سوم: تشویق به تسبیحگویی ۴۶۳
- فصل چهارم: برکات تسبیح گفتن ۴۸۱
- فصل پنجم: اوقات تسبیح گفتن ۴۸۹
- فصل ششم: تسبیحات چهارگانه ۵۱۷

پیش‌گفتار

یاد خدا، رمز خودسازی و سازندگی و صعود به قلّه کمالات انسانی است. یاد خدا، بهترین سرمایه تأمین سعادت فردی و اجتماعی، مادی و معنوی، و دنیا و آخرت است و در یک جمله: یاد خدا، یاد خویش است و فراموشی او، فراموشی خود! برای بهره‌برداری از این سرمایه عظیم، آگاهی نسبت به ارزش و اهمیت آن، و شناخت روش‌ها، آداب، آفات و آثار آن از منظر قرآن و احادیث، لازم و ضروری است.

برای تأمین شناخت‌های بایسته در این باره، تلاش‌های ارزنده و فراوانی صورت گرفته است؛ اما همان‌گونه که در مقدمه کتاب نهج الدعاء بیان شد، با عنایت به نیاز روزافزون تشنگان معارف اسلام ناب، بویژه مراکز پژوهشی و پژوهشگران علوم اسلامی، میدان برای تلاش بیشتر و ارائه مجموعه‌هایی کاربردی‌تر، باز است.

نهج الذکر، حرکتی نوین در جهت رسیدن به این آرمان بلند است که با نظمی نوین و سهل الوصول و درآمدها و تحلیل‌هایی کارآمد، در ده بخش، در خدمت فرهیختگان و تشنگان معارف زلال اسلامی قرار می‌گیرد.

در این کتاب، افزون بر تبیین مسائل کلی مربوط به یاد خدا، در باره ده عنوان

از بارزترین مصادیق ذکر در قرآن و احادیث اهل بیت علیهم السلام به تفصیل مطالبی ارائه می‌گردد. این اذکار، عبارت‌اند از: «بَسْمَلَه»، «تَسْبِيح»، «تَحْمِيد»، «تَهْلِيل»، «تَكْبِير»، «حَوْقَلَه»، «اسْتِنَاء»، «استعاذه»، «استغفار» و «صلوات» بر پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت ایشان.

روش تدوین کتاب

روش ما در بررسی و کاوش و مستندسازی مباحث در این مجموعه، متکی به عناصر زیر است:

۱. از دیدگاه ما، احادیثی که از خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله روایت شده‌اند، در واقع، حدیث پیامبر خدایتند، همان گونه که امام رضا علیه السلام فرمود:

إِنَّا عَنِ اللَّهِ وَعَنْ رَسُولِهِ نَحَدُّثُ^۱.

ما از طرف خدا و پیامبر او سخن می‌گوییم.

و نیز امام صادق علیه السلام فرمود:

حَدِيثِي حَدِيثُ أَبِي، وَحَدِيثُ أَبِي حَدِيثُ جَدِّي، وَحَدِيثُ جَدِّي حَدِيثُ الْحُسَيْنِ، وَحَدِيثُ الْحُسَيْنِ حَدِيثُ الْحَسَنِ علیه السلام، وَحَدِيثُ الْحَسَنِ حَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام، وَحَدِيثُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، وَحَدِيثُ رَسُولِ اللَّهِ قَوْلُ اللَّهِ تعالى.^۲

سخن من، سخن پدرم است و سخن پدرم، سخن جدّم است و سخن جدّم، سخن حسین است و سخن حسین، سخن حسن است و سخن حسن، سخن امیر مؤمنان و سخن امیر مؤمنان، سخن پیامبر خداست و

۱. رجال الکنتی: ج ۲ ص ۴۹۰ ش ۴۰۱، بحار الأنوار: ج ۲ ص ۲۵۰ ح ۶۲.

۲. الکافی: ج ۱ ص ۵۳ ح ۱۴، الإرشاد: ج ۲ ص ۱۸۶، منیة المرید: ص ۳۷۳، بحار الأنوار: ج ۲ ص ۱۷۹ ح ۲۸. نیز، ر.ک: اهل بیت در قرآن و حدیث: ج ۱ ص ۲۶۱ (حدیث آنها همان حدیث پیامبر خداست).

سخن پیامبر خدا، سخن خداوند متعال است.

به همین دلیل، در این کتاب، از همه احادیث روایت شده از پیامبر ﷺ و خاندان او، یکسان بهره گرفته شده است.

۲. کوشیده‌ایم تا در حدّ توان، همه روایات مربوط به هر موضوع را از منابع گوناگون شیعه و اهل سنت، به طور مستقیم، استخراج و گردآوری کنیم و با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای رایانه‌ای، آنها را روی برگه‌های مخصوص، تنظیم نماییم تا زمینه‌گزینش کامل‌ترین، موثّق‌ترین و کهن‌ترین آنها فراهم آید. در مورد استفاده از دعاها نیز جز در مواردی اندک، تنها از ادعیه‌ای که مستند به پیامبر ﷺ و اهل بیت ﷺ هستند، بهره گرفته‌ایم.

۳. سعی کرده‌ایم از آوردن روایات تکراری پرهیز نماییم، جز در این موارد:
الف - آن جا که نکته مهمی در تفاوت واژه‌ها و اصطلاحات، نهفته بوده است؛

ب - در مواردی که متن حدیث، در متون شیعه و اهل سنت، تفاوت داشته است؛

ج - آن جا که متن حدیث، بیش از یک سطر نبوده و مربوط به دو باب بوده است.

۴. در مواردی که متن‌های رسیده از پیامبر خدا و امامان ﷺ، متعدد بوده‌اند، حدیث پیامبر ﷺ در متن، و نشانی روایات ائمه ﷺ با ذکر عنوان و منبع، در پانویست می‌آید، مگر آن که حدیث آنان، نکته تازه‌ای داشته باشد که در این صورت، آن حدیث نیز در متن، آورده می‌شود.

۵. در هر موضوع، پس از ذکر آیات مربوط به آن، روایات پیشوایان، به

ترتیب زمانی (از پیامبر خدا تا امام مهدی عج) آورده می‌شوند، مگر آن که روایتی در تفسیر آیات یاد شده باشد (که در این صورت، پیش از روایات دیگر می‌آید)، یا آن که تناسب موضوعی روایات، ترتیب دیگری را ایجاب کند.

۶. در آغاز هر روایت، تنها نام پیامبر ص یا امامی را آورده‌ایم که حدیث از او نقل شده است، مگر آن که راوی، فعل آنان را نقل کرده باشد، یا سؤال و جوابی در میان باشد و یا راوی، سخنی را در متن حدیث آورده باشد که کلام پیامبر ص یا آن امام نیست.

۷. به دلیل تعدد نام‌ها و لقب‌های پیامبر ص و امامان ع، نام واحدی را برای هر یک از آنان برگزیده‌ایم که به صورت ثابت، در اول روایت می‌آید و بر شخص مورد نظر، دلالت می‌کند.

۸. در پانوشت‌ها، منابع احادیث، به ترتیب معتبرترین آنها تنظیم شده‌اند؛ لیکن گاه به دلیلی که بر محققان پوشیده نیست (از جمله: پرهیز از تکرار، اختلاف منابع یا راوی و یا شخصی که از او روایت شده)، این ترتیب را پس از نخستین منبع، مراعات نکرده‌ایم.

۹. هر گاه دسترسی به منابع اولیه ممکن باشد، حدیث مستقیماً از آنها نقل می‌شود. آن گاه، نشانی بحار الأنوار (در احادیث شیعه) و کنز العمال (در احادیث اهل سنت) به عنوان دو منبع اساسی و جامع حدیث شیعه و اهل سنت، افزوده می‌شود.

۱۰. پس از ذکر منابع، گاه با نشانه «ر. ک:»، به منابع دیگر ارجاع داده می‌شود؛ چرا که در مواردی متن ارجاعی، با متن نقل شده تفاوت بسیار دارد؛ ولی در عین حال، با متن اصلی و موضوع بحث، مرتبط است.

۱۱. ارجاع به ابواب دیگر این کتاب، به جهت تناسب و اشتراک محتوایی میان احادیث آنهاست.

۱۲. هدف از «درآمد»‌هایی که برای فصل‌های کتاب، نوشته شده یا توضیحات و استنتاج‌هایی که در پی احادیث آمده است، ارائه چشم‌انداز کلی روایات آن بخش یا آن فصل است. گاه هم به توضیح و تبیین برخی از مفاهیم دشوار و پیچیده احادیث، پرداخته شده است.

۱۳. مهم‌ترین نکته در این شیوه، کوشش در حدّ توان برای تأیید اطمینان‌آور صدور احادیث هر باب از معصوم است که به کمک قرائن عقلی و نقلی برای اثبات محتوای احادیث، صورت پذیرفته است.

۱۴. یکی از آداب مهم نقل حدیث، چگونگی نسبت دادن آن به پیامبر ﷺ و اهل بیت  است. کلینی در الکافی از امام علی  روایت کرده است:

إِذَا حَدَّثْتُمْ بِحَدِيثٍ فَأَسْنِدُوهُ إِلَى الَّذِي حَدَّثَكُمْ؛ فَإِنْ كَانَ حَقًّا فَلَكُمْ وَإِنْ كَانَ كَذِبًا فَعَلَيْهِ.^۱

هنگامی که حدیثی را نقل می‌کنید، آن را به کسی نسبت دهید که که آن را روایت نموده، که اگر درست باشد، به سود شماست و اگر دروغ باشد، بر عهدهٔ راوی است.

بنا بر این، برای رعایت احتیاط، توصیهٔ اکید داریم که کسانی که می‌خواهند از این کتاب یا سایر کتب روایی، حدیثی برای دیگران نقل کنند، آن را مستقیماً به پیامبر ﷺ و اهل بیت  نسبت ندهند؛ بلکه حدیث را از طریق منبعی که آن را روایت کرده است، به آنان منسوب نمایند. برای نمونه، نگویند: «پیامبر ﷺ چنین

فرمود» یا: «امام علیه السلام چنین فرمود؛ بلکه بگویند: «فلان کتاب، از پیامبر صلی الله علیه و آله چنین روایت کرده است» و یا بگویند: «از پیامبر صلی الله علیه و آله چنین روایت شده است».

سیاس و تقدیر

خداوند مَنان را سیاس گزارم که به ما توفیق تدوین این مجموعه نورانی و روشنگر را عنایت فرمود و از همه همکاران عزیز و بزرگوaram در «پژوهشکده علوم و معارف حدیث» که در گردآوری، تدوین، ارزیابی، تصحیح، ویرایش و نشر آن مساعدت کرده‌اند، صمیمانه تشکر می‌کنم، بویژه از فضلی ارجمند، آقایان رسول افقی - که این کتاب با تلاش ایشان به ثمر رسید - و احسان سرخه‌ای - که در تهیه بخشی از متون اولیه آن، همکاری داشت - و از خداوند مهربان، پاداشی درخور فضل حضرتش برای آنان، مسئلت دارم.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا، إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ .

وَ اجْعَلْ لِسَانَنَا بِذِكْرِكَ لَهْجاً وَ قُلُوبَنَا بِحُبِّكَ مُتِمِّمَةً .

محمّدی ری شهری

هشتم مرداد ۱۳۸۵

چهارم رجب ۱۴۲۷